

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

موضوع:

اصل تسریع در رسیدگی کیفری در حقوق ایران و انگلستان

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر رجب گلدوست جویباری

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر نسرین مهرا

پژوهشگر:

محمد رضا درخشان

۱۳۸۸/۱۱/۶ - ۶

سال تحصیلی ۱۳۸۷

۱۳۰۳۶۳

برای اطلاعات بیشتر
تماس بگیرید

**اصل تسريع در رسيدگي كيفري در حقوق
ايران و انگلستان**

تقدیر و تشکر

از همه دوستانی که در تدوین این پایان نامه بنده را مساعدت نمودند بویژه جناب آقایان اسفندیاری و فتحی.

تقدیم به:

روح پسر عموی عزیزم رضا

	علائم اختصاری
قانون اساسی	ق.ا
قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا
قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری	ق.آ.د.ک
قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب	ق.ت.د.ع.و.ا
قانون مدنی	ق.م
قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی	ق.آ.د.م
قانون تشکیل دادگاه‌های اطفال	ق.ت.د.ا
رجوع کنید	ر.ک
جلد	ج
شماره	ش
صفحه	ص

چکیده

تحقق عدالت از مهم ترین اهداف یک حکومت و دستگاه قضایی تلقی می شود. یکی از ویژگی های هر دستگاه قضایی جهت تحقق عدالت، دادرسی در اسرع وقت می باشد در یک دادرسی ایده آل، همچنان که دقت و کیفیت در آن مهم است، سرعت در تحقق آن نیز اهمیت بسیاری دارد. به طوری که گاه تأخیر نا متعارف در حل اختلافات و صدور حکم، موجب بی اعتباری آراء صادره و همچنین وجود یأس، ناامیدی و نارضایتی مراجعین به دستگاه قضایی می گردد. در مقابل، در برخی موارد با توجه به اینکه طولانی شدن فرایند دادرسی، جهت کشف حقیقت و دلایل و اتخاذ تصمیم صحیح و منطبق با اصول و قواعد حقوقی، لازمه یک دادرسی عادلانه است. باید گفت که هر تطویل در دادرسی را نمی توان موجب تضییع حق و هر تسریع در دادرسی را موجب احقاق حق دانست. با این وجود هدف و سعی قانون گذار و همچنین مسئولان قوه قضاییه، در ارتباط با دعاوی کیفری علی رغم تأخیر بیشتر فرایند دادرسی آن با دعاوی مدنی، به دلیل مرتبط بودن قوانین کیفری با نظم جامعه و آمرانه بودن این دسته از قواعد، در برطرف نمودن موارد تطویل در مرحله تحقیقات مقدماتی و دادرسی می باشد.

آمروزه با توجه به اینکه موضوع اطاله دادرسی یکی از معضلات اصلی دستگاه قضایی کشورمان می باشد ما در این تحقیق، در ابتدا پس از شناخت مفهوم اطاله دادرسی، به دنبال روشن نمودن عوامل اطاله دادرسی که به صورت مستقیم و غیر مستقیم در طولانی شدن فرایند یک دادرسی سریع و روان در دعاوی کیفری نقش دارند هستیم. پس از شناسایی عوامل اطاله، با توجه به تنوع و تعدد عوامل اطاله دادرسی من جمله عوامل درون سازمان و برون سازمانی، به دنبال راهکارهای مقابله با این معضل هستیم و هدف ما از ارائه راهکارها این است که از بوجود آمدن اطاله دادرسی جلوگیری کنیم. اگر چه حذف آن (اطاله) به دلیل نسبی بودن ضرورت وجود حداقل زمان معقول جهت انجام فرایند یک دادرسی و عدم تعیین زمان مشخصی برای یک دادرسی، امکان ندارد در نهایت با توجه به سابقه طولانی اطاله دادرسی در دستگاه قضایی، شناسایی علل تطویل دادرسی و پیدایش راهکارهای رفع آن ضرورت تام دارد. اگر چه تا کنون تلاش هایی برای رفع آن صورت گرفته ولی به دلیل ناکافی بودن اقدامات باید تا رسیدن یک دادرسی عادلانه در یک مدت زمان معقول تلاش کرد.

کلید واژه

اطاله دادرسی، تسریع، عدالت، پیشگیری، راهکارها

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
	بخش نخست: نقش قوانین و قوه قضائیه در تسریع در رسیدگی
۱۵.....	فصل نخست: نقش قوانین در تسریع در رسیدگی
۱۵.....	مبحث نخست: قانون ماهوی
۱۷.....	گفتار نخست: تعارض قوانین ماهوی
۱۸.....	بند نخست: تعارض در جرم انگاری جعل و استفاده از سند مجعول
۲۰.....	بند دوم: تعارض در جرم انگاری ساخت، خرید و فروش مشروبات الکلی
	بند سوم: تعارض دعاوی تصرف عدوانی، ممانعت از حق و مزاحمت در امور
۲۲.....	حقوقی و کیفری
۲۷.....	گفتار دوم: تورم قوانین ماهوی
۳۰.....	گفتار سوم: پراکندگی قوانین ماهوی
۳۳.....	گفتار چهارم: فقدان قوانین ماهوی
۳۷.....	مبحث دوم: قانون شکلی
۳۸.....	گفتار نخست: کثرت و تعارض قوانین شکلی
۳۹.....	بند نخست: تعارض در تعیین صلاحیت مراجع مختلف رسیدگی
۴۱.....	بند دوم: عدم رعایت قاعده رسیدگی توأمان به اتهامات متعدد
۴۳.....	بند سوم: تعارض اسباب نهادهای مختلف قانونی
۴۶.....	بند چهارم: تعارض قانونی نسبت به وظایف قضات دادگاههای عمومی بخش
۵۲.....	گفتار دوم: تغییرات پیاپی قوانین شکلی
۵۵.....	گفتار سوم: تعارض صلاحیت دادرها و دادگاهها در امور کیفری
۶۲.....	فصل دوم: نقش قوه قضائیه در تسریع در رسیدگی
۶۴.....	مبحث نخست: عوامل ناظر بر ساختار و تشکیلات قوه قضائیه
۶۴.....	گفتار نخست: وجود امکانات و تجهیزات لازم

- بند نخست: بهره‌مندی از تکنولوژی جدید..... ۶۴
- بند دوم: وجود لوازم و فضای کاری مناسب ۶۷
- بند سوم: وضعیت مناسب معیشتی نیروهای دادگستری ۶۹
- گفتار دوم: تأمین نیروهای انسانی مورد نیاز..... ۷۰
- بند نخست: کمبود نیروهای انسانی دادگستریها..... ۷۱
- بند دوم: کمبود کارشناس و خبره ۷۲
- بند سوم: کمبود ضابطین و نیروهای کارآمد ۷۵
- مبحث دوم: سیاستها و رویه‌های قوه قضائیه در تسریع در رسیدگی..... ۷۷
- گفتار نخست: سیاستها و رویه‌های خرد قوه قضائیه ۷۸
- بند نخست: تخصصی کردن محاکم..... ۷۸
- بند دوم: عدم لزوم نقل و انتقالات مکرر قضات ۸۰
- بند سوم: پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین ۸۳
- گفتار دوم: سیاستها و رویه‌های کلان قوه قضائیه ۸۷
- بند نخست: رعایت صلاحیت علمی و تخصصی قضات ۸۷
- بند دوم: سیستم نظارتی و بازرسی قوه قضائیه..... ۹۰
- بند سوم: قضازدایی ۹۲
- بخش دوم: نقش نیروهای انسانی در تسریع در رسیدگی**
- فصل نخست: نیروهای انسانی دادگستری ۹۶**
- مبحث نخست: نقش کارمندان قضایی دادگستری در تسریع در رسیدگی..... ۹۷
- گفتار نخست: علل عام منتسب به قضات مراحل مختلف رسیدگی..... ۹۸
- بند نخست: عدم توانایی علمی قضات ۹۹
- بند دوم: عدم رعایت تشریفات رسیدگی توسط قضات..... ۱۰۰
- الف: عدم توجه به صلاحیت ۱۰۱
- ۱- الف: صلاحیت ذاتی ۱۰۲

- ۲- الف: صلاحیت محلی ۱۰۲
- ب: عدم دقت به قاعده اعتبار امر قضاوت شده ۱۰۶
- بند سوم: صدور دستورهای غیرمرتبط، ناقص و تکراری ۱۰۷
- بند چهارم: عدم تسلط قضات نسبت به قوانین ۱۱۰
- بند پنجم: عدم مدیریت ۱۱۰
- گفتار دوم: علل خاص منتسب به قضات مراحل مختلف رسیدگی ۱۲
- بند نخست: قضات داسرا ۱۱۲
- بند دوم: قضات صادر کننده حکم ۱۱۳
- بند سوم: قضات مرحله اجرا ۱۱۶
- مبحث دوم: نقش کارمندان اداری دادگستری در تسریع در رسیدگی ۱۱۹
- گفتار نخست: تعدی و تفریط در اعمال اداری ۱۱۹
- گفتار دوم: عدم دقت در کنترل پرونده‌های ارسالی به مراجع تجدیدنظر ۱۲۱
- گفتار سوم: عدم پاسخگویی دقیق و کامل به طرفین پرونده ۱۲۲
- گفتار چهارم: تشکیل بدل‌های ناقص از پرونده و نامنظم بودن اوراق پرونده ۱۲۲
- گفتار پنجم: عدم دقت در تعیین اوقات دادرسی ۱۲۳
- گفتار ششم: بی‌دقتی در تنظیم اظهاریه‌ها ۱۲۳
- گفتار هفتم: عدم ارسال به هنگام نامه‌ها و پرونده‌ها و عدم اجرای سریع و به هنگام دستورات ۱۲۴
- گفتار هشتم: مفقود شدن پرونده ۱۲۴
- فصل دوم: نقش دیگر نیروهای انسانی در تسریع در رسیدگی ۱۲۵
- مبحث نخست: نیروهای انسانی مرتبط با دادگستری ۱۲۵
- گفتار نخست: نقش ضابطان دادگستری در تسریع در رسیدگی ۱۲۵

- فصل دوم: نقش دیگر نیروهای انسانی در تسریع در رسیدگی ۱۲۵
- مبحث نخست: نیروهای انسانی مرتبط با دادگستری ۱۳۵
- گفتار نخست: نقش ضابطان دادگستری در تسریع در رسیدگی ۱۲۵
- بند نخست: عدم ابلاغ صحیح و سریع اوراق قضایی ۱۲۷
- بند دوم: عدم اجرای سریع و صحیح دستورات قضایی ۱۲۸
- بند سوم: استفاده از سربازان وظیفه جهت انجام دستورات قضایی ۱۲۸
- بند چهارم: عدم بازجویی صحیح و اصولی ۱۲۸
- بند پنجم: کوتاهی و غفلت در کشف جرم و حفظ آثار آن ۱۲۹
- گفتار دوم: نقش وکلاء و مشاوران حقوقی در تسریع در رسیدگی ۱۳۲
- بند نخست: دخالت وکلاء و مشاوران حقوقی خارج از حدود و اختیارات اعطایی ۱۳۲
- بند دوم: نداشتن دانش و تجربه کافی وکلاء ۱۳۳
- گفتار سوم: نقش کارشناسان در تسریع در رسیدگی ۱۳۶
- بند نخست: تأخیر در ارائه نظر کارشناسی ۱۳۶
- بند دوم: ارائه نظرات مبهم، کلی، ناقص و مُجمل ۱۳۷
- بند سوم: کوتاهی در تحویل اسناد و مدارک و اعلام آدرس جدید ۱۳۷
- گفتار چهارم: نقش پزشکی قانونی در تسریع در رسیدگی ۱۳۹
- بند نخست: تعلل در ارائه خدمات به موقع ۱۴۰
- بند دوم: عدم اعلام قطعی و دقیق نظر کارشناسی ۱۴۰
- مبحث دوم: نیروهای انسانی غیرمرتبط با دادگستری ۱۴۱
- گفتار نخست: نقش شهود در تسریع در رسیدگی ۱۴۱
- بند نخست: عدم حضور به موقع شهود در مراجع قضایی ۱۴۲
- بند دوم: ادای شهادت کذب شهود ۱۴۳
- بند سوم: سکوت و عدم شهادت شهود ۱۴۵

عنوان

صفحه

بند چهارم: حضور شهود در حوزه قضایی دیگر	۱۴۶
گفتار دوم: نقش طرفین دعوی در تسریع در رسیدگی	۱۴۹
بند نخست: شاکی	۱۵۰
بند دوم: متهم	۱۵۳
گفتار سوم: نقش کارکنان مراکز استعلامی در تسریع در رسیدگی	۱۵۵
نتیجه گیری	۱۵۷
واژه نامه	۱۶۵
منابع و مآخذ	
منابع فارسی	۱۶۸
الف) کتب	۱۶۸
ب) مقالات، تقریرات و ...	۱۷۱
ج) پایان نامه‌ها	۱۷۳
د) قوانین و مقررات	۱۷۴
۲- منابع انگلیسی	۱۷۵
۳- پایگاه‌های اینترنتی	۱۷۵

مقدمه

الف - طرح مبحث

عرصه قضا، عرصه دادگستری و عدالت خواهی است، بی‌گمان یکی از مهمترین شاخصه‌ها و جلوه‌گاهها و عدالت به آن معنایی که جستجو و یافت می‌شود، عدالت در زمان مطلوب می‌باشد، یعنی در واقع می‌توان گفت در برخی موارد اگر فصل خصومت و احقاق حق در زمان مطلوب صورت نپذیرد، عدالت به مفهوم اصیل و حقیقی آن تحقق نیافته، به معنای دیگر سرعت در رسیدگی، در بسیاری موارد جزء ذات حق می‌باشد و اگر در رسیدگی و دادرسی تطویل و یا تأخیری صورت پذیرد، دادرسی فاقد موضوعیت عدالت می‌گردد. در رسیدگیها، علاوه بر دقت و کیفیت جهت اجرای عدالت، سرعت در تحقق آن نیز اهمیت بسیاری دارد به نحوی که تطویل در رسیدگی و عدم رسیدگی و اتخاذ تصمیم سریع و به موقع، موجب آن می‌گردد. که رأی صادره از نظر عموم جامعه و طرفین دعوی بی‌ارزش قلمداد گردد و آن تأثیر و بازدارندگی را که می‌توانست با سرعت بخشیدن به رسیدگی داشته باشد، از دست داده و منجر به یأس و ناامیدی عموم مردم جامعه از دستگاه عدالت و سیستم قضایی گردد.

دادرسی عادلانه اوصاف مختلفی دارد که از جمله آنها، سرعت، دقت و ساده بودن آنها است. دادرسی عادلانه صرفاً به معنای دادرسی سریع نیست، بلکه سرعت، یکی از اوصاف آن می‌باشد، راههای تسریع در رسیدگی باید به نحوی باشد که اوصاف دیگر دادرسی و رسیدگی نیز مورد توجه قرار گیرد. تسریع در رسیدگی به هر قیمتی نامعقول بوده و هدف از آن، حل معضلات اشخاص در دادرسی می‌باشد و این موضوع نباید به قیمت تضییع حقوق افراد و طرفین دعوی باشد. زمانی احقاق حق و فصل

خصوصیت از لحاظ فرد زیان‌دیده، اهمیت پیدا می‌کند که توأم با سرعت در رسیدگی باشد، سرعت در رسیدگی، همچون دقت و رعایت حقوق طرفین و رعایت سایر اصول دادرسی از اصول اساسی رسیدگیها، محسوب می‌گردد و اگر قانونگذار با عدم بیان سرعت در رسیدگی و علم گنجاندن آن در قانون، سکوت اختیار نموده است، می‌بایست آنرا حمل بر بدیهی بودن این امر در رسیدگیها دانست نه بی‌تفاوت نسبت به آن. بنابراین تسریع یعنی اینکه تا حد امکان در رسیدگی گام سریعی برداشته شود، بدون اینکه به سایر اصول مسلم دادرسی از جمله اصل برائت، حق دفاع و ... صدمه وارد آید، چرا که احقاق حق در کمترین زمان از سوی دادرسی، بسیار به عدالت نزدیک تر است تا احقاق بعد از مدت زمانی طولانی.^۱

از سویی دیگر دولتها نیز به دنبال دوام و قوام هرچه بیشتر خود بوده و به دلیل حفظ نظم و امنیت و تضمین حیات و اموال و حیثیت و اعتبار اشخاص، عناوین مجرمانه را تأسیس می‌نمایند، چنانچه متهمان بزهکار در سریعترین زمان ممکن محکومیت قطعی نیابند، فلسفه مجازاتها خنثی شده و مصلحت جامعه به مخاطره می‌افتد و پایه‌های حکومت نیز لرزان و لغزان شده و حقوق افراد نیز تضییع می‌گردد. به همین دلیل تسریع در دادرسی و رسیدگی، بسیار با اهمیت‌تر از آن است که نخست به نگره می‌آید، یعنی در حقیقت تسریع در دادرسی از یک سو، حقوق اشخاص را برآورده می‌کند و از سوی دیگر نظم عمومی، قضایی و اجتماعی و حتی سیاسی را به دنبال خواهد داشت. اصولاً برای دفاع مؤثر جامعه، پیش‌بینی و وضع قوانین مناسب و همچنین اعمال مجازاتهای شدید از طرف قانونگذار و نظام قضایی، به تنهایی برای تأمین نظم، امنیت، شرافت، تقوا و تضمین حیات و اموال افراد کفایت نمی‌کند و علاوه بر این اقدامات، می‌بایست مقرراتی

---

۱ - کاتوزیان، ناصر، گامی به سوی عدالت، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۹،

تأسیس گردد که کشف سریع و محکومیت قطعی به مجازات کسانی که قوانین کشوری را نقض کرده‌اند و یا به حقوق افراد تعدی نموده‌اند، ممکن نماید، مصلحت جامعه مقتضی رسیدگی سریع و قطعی به دعاوی مطروحه در محاکم قضایی می‌باشد. بنابراین در اعمال اصل تسریع در رسیدگی، دادرسی کیفری با تشکیل دادگاه‌های جزایی و با تعیین قواعد جستجو، تأیید جرایم، پیدا کردن دلایل و قضاوت مجرمین، باید دقیقاً هدف سرعت و قطعیت را تعقیب نماید و اگر همیشه در سرعت موفق نمی‌شود، اقلأ قطعیت مجازات را تأمین کند.^۱ اصل تسریع در رسیدگها در حقوق کیفری به دلیل ماهیت ویژه جرم و پدیده مجرمانه، متهم، مظنون، بزه دیده، حقوق از دست رفته جامعه و هتک وجدان جمعی جامعه به دلیل ارتکاب فعل مجرمانه، نسبت به اهل تسریع در رسیدگیها و دادرسی در حقوق خصوصی بر هیچ اهل فنی پوشیده نیست، تأخیر و عدم تسریع در رسیدگی به جرایم، مخصوصاً جنزایم با جنبه عمومی، با توجه به تأثیر اجتماعی عدم مجازات سریع و به موقع مجرمان و فاصله میان ارتکاب عمل مجرمانه و مجازات، اثر بازدارندگی مجازات را از بین برده و رعب و هراس مجرمان را از عواقب اعمالشان کاهش داده که منجر به افزایش جرایم، نا امنی و در نهایت تراکم و ازدیاد دعاوی و پرونده‌ها خواهد گردید.

امروزه علماء حقوق برای یک دادرسی عادلانه، اوصاف و اصول مختلفی را در نظر می‌گیرند که عدم وجود این اوصاف و اصول، موجب خدشه اساسی به اعتبار حکم صادره و نتیجتاً موجبی برای نقض حکم در مراجع قضایی بالاتر خواهد شد. اخیراً یکی از حقوقدانان از این اصول به عنوان «اصول راهبردی حاکم بر دادرسی» نام برده

---

^۱ - گاستون استفانی، ژرژ لواسور، برنار بولوک، آیین دادرسی کیفری، موضوع و نهادهای دادرسی کیفری، ترجمه حسن دادبان، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، ج اول، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۷، ص ۴۳۱.

است،^۱ از جمله اصولی که ممکن است اصل سرعت با آن تقابل نماید اصل تناظر می‌باشد. «این اصل ایجاب می‌نماید که اصحاب دعوا بتوانند تمام آنچه را که در رسیدن به خواسته‌های خود و کشف واقع لازم و مفید می‌دانند، اعم از ادعاها، ادله و استدلالها، به اطلاع قاضی برسانند و در عین حال، امکان اطلاع از آنچه رقیب در این خصوص ارائه نموده و نیز فرصت مورد مناقشه قرار دادن آنها را داشته باشند.»^۲

در طول یک دادرسی، از شروع تا ختم آن، در برخی موارد حوادثی رخ می‌دهند که نتیجه دادرسی به تأخیر می‌افتد. باید توجه کرد که آیا هر نوع تأخیر در دادرسی با اصل سرعت در تقابل است یا خیر؟ در واقع باید بررسی شود که تأخیر نتیجه نهایی دادرسی در این مورد، طبیعی است یا خیر؟ «در جریان دادرسی ممکن است وقفه ایجاد شود، علت این وقفه ممکن است ناشی از وضعیت شخصی اصحاب دعوا یا نمایندگان آنها باشد که در این صورت، وقفه به هر حال انقطاع است.»^۳

از ارکان یک دعوا «اصحاب دعوی» هستند، در صورت تغییر وضعیت طرفین، مانند فوت، حجر، عزل نماینده و ... تغییر اساسی در وضعیت و جریان دادرسی پدید خواهد آمد که جهت رعایت اصل تناظر می‌بایست، دادرسی متوقف شود که در این مورد قانونگذار بیان می‌دارد: «هرگاه یکی از اصحاب دعوا فوت نماید یا محجور شود یا سمت یکی از آنها که به موجب آن سمت، داخل دادرسی شده، زایل گردد، دادگاه، رسیدگی را به طور موقت متوقف و مراتب را به طرف دیگر اعلام می‌کند...»^۴

---

۱ - شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی، نشر میزان، تهران، چاپ سوم، ۱۳۸۲، ج دوم، ص ۱۲۵.

۲ - همان، ص ۱۳۲.

۳ - متین دفتری، احمد، آیین دادرسی مدنی و بازرگانی، انتشارات مجمع علمی و فرهنگی مجد، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۳۲.

۴ - ماده ۱۰۷ ق.آ.د.م.

با توجه به شرح فوق، هرچند که اصل سرعت در رسیدگی دارای اهمیت اساسی می‌باشد اما در زمانی که فرضاً وضعیت جسمی و روانی طرفین دخیل در رسیدگی دچار خدشه شود، اصل تناظر ایجاب می‌کند، رسیدگی به مدت مناسب متوقف شود. در صورتی که وقفه‌ای در جریان رسیدگی به وجود آید و ناشی از تغییر وضعیت اصحاب دعوا نباشد، این وقفه به معنای تعلیق است نه انقطاع. به عبارت بهتر دادرسی و رسیدگی قطع نمی‌شود، بلکه ادامه آن منوط به تحقق امر یا موضوعی خاص است،^۱ فرضاً قانونگذار در امور کیفری بیان می‌دارد: «هرگاه ضمن رسیدگی مشخص شود، اتخان تصمیم منوط است به امری که رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه دیگری است و یا ادامه رسیدگی به آن، در همان دادگاه مستلزم رعایت تشریفات دیگر آیین دادرسی می‌باشد، قرار اناطه صادر و به طرفین ابلاغ می‌شود، ذی نفع مکلف است ظرف یک ماه موضوع را در دادگاه صالح پیگیری و گواهی آن را به دادگاه رسیدگی کننده ارائه و یا درخواست لازم به همان دادگاه تقدیم نماید، در غیر اینصورت، دادگاه به رسیدگی خود ادامه و تصمیم مقتضی خواهد گرفت.»^۲

علاوه بر موارد یاد شده، برخی موارد دادرسی جهت کشف حقیقت، ناچار است، جلسه رسیدگی را تجدید نماید، مواردی همانند نیاز به استعلام از ادارات دولتی، معاینه محل، اخذ نظر کارشناس، اخذ اظهارات شهود و مطلعین. که در این موارد دادرسی می‌بایست، در پایان هر جلسه چنانچه به جهات قانونی، جلسه دیگری لازم باشد، علت مزبور را زیر صورتجلسه قید، روز و ساعت جلسه بعد را تعیین و به اصحاب دعوا ابلاغ نماید^۳ که

---

۱ - متین دفتری، همان منبع.

۲ - ماده ۱۳ ق.آ.د.ک.

۳ - ماده ۱۰۴ ق.آ.د.م.

این مورد همانند انقطاع یا تعلیق رسیدگی به جهات قانونی و در جهت دفاع از حقوق اصحاب دعوا، تعارضی با اصل سرعت در رسیدگی نخواهد داشت.

ب- اهمیت موضوع و علت انتخاب آن

اهمیت موضوع سرعت در رسیدگی در جامعه کنونی کاملاً محرز و آشکار بوده و در صورت عدم رعایت آن از جانب پرسنل قضایی و سایر دست اندرکاران امر قضا، علاوه بر تضییع حقوق طرفین دعوی، باعث می‌گردد که خدمات قضائی خوب و مفید تلقی نگردد.

تأخیر و تطویل رسیدگی به پرونده‌ها در مراجع قضائی، معضلی است که در حقیقت دستگاه قضایی به شدت با آن مواجه بوده و نشاندهنده کاستی‌ها و نواقص موجود در دستگاه قضایی است و تبدیل به یکی از دغدغه‌های مردم و بخصوص مراجعین به محاکم قضایی و نهایتاً عدم اجرای صحیح عدالت در جامعه گردیده است که نیازمند همت و تلاش تمامی مسوولین محترم قضایی، اساتید محترم دانشگاه‌ها و مراکز علمی و همچنین تجربه علمی و عملی وکلاء محترم دادگستریها و سایر دست اندرکاران امر قضا، جهت رفع معضل تطویل و تأخیر در رسیدگی و رعایت اصل تسریع در رسیدگیها می‌باشد.

سفارش به تعجیل در اجرای موضوعات کیفری مثل حدود، از طرف پیشوایان دینی،

دلیل بر اهمیت سرعت در دادرسی است.^۱

برخی از فقها در این خصوص معتقدند: «هرگاه دعوایی نزد قاضی مطرح شد، ظاهراً

شروع به رسیدگی و اتمام آن، فوریت ندارد، مگر اینکه طرفین دعوی یا یکی از آن دو

---

۱ - محقق داماد، سیدمصطفی، قواعد فقه، تقریرات دوره کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه شهید

بهشتی، سال تحصیلی ۱۳۸۰.

در تأخیر در رسیدگی متضرر شود، فلذا قاضی باید در اولین فرصت ممکن، شروع به رسیدگی و در کوتاه‌ترین زمان ممکن، رسیدگی را پایان دهد.^۱

توجه به اصل سرعت به عنوان یکی از اصول راهبردی در رسیدگیها، خاص نظام قضایی فعلی نبوده و از دیرباز مورد توجه حکمرانان بوده است به نحویکه مشیرالدوله، وزیر عصرناصرالدین شاه، یکی از علل اطاله دادرسی عدلیه زمان خود را کثرت پرونده‌های مردم، اشتغال وقت دادگاه و نیز عیاشی قضات در صرف ناهار و تشریفات غیرضروری می دانست و همواره بر اصلاح آن تأکید داشت.^۲ از طرف دیگر، با مطالعه تاریخ قضایی عصرپهلوی، از جمله اظهارات مقامات مسوول، می‌توان وجود معضل تأخیر و عدم تسریع در رسیدگی را در دستگاه قضایی آن زمان نیز دید. فرضاً نارضایتی مردم از تأخیر در رسیدگی به نحوی بود که زاهدی (نخست وزیر وقت) در دیدار با قضات آن زمان اظهار داشت: «حکم نسیه صحیح و حتی غلط اما سریع و فوری، به مراتب بهتر از حکمی است که پس از دو یا سه سال، نسبت به امری از طرف دادگاهها صادر گردد، زیرا برای آن حکم غلط مرجعی است.»^۳

تطویل در رسیدگی بعضاً امری طبیعی، منطقی و قابل توجیه می‌باشد چرا که در پرونده‌های قضایی، علی‌الخصوص دعاوی سنگین جزایی جهت تکمیل تحقیقات و احقاق حق، دقت و تعمق کافی، لازم و ضروری می‌باشد و اشتباه ناشی از عجله و بی‌توجهی به انجام تحقیقات و رسیدگیهای موردنظر و صرفاً توجه به سرعت در رسیدگی و امر

---

۱ - طباطبایی یزدی، سیدمحمدکاظم، العروة الوثقی، ج ۳، ص ۳، به نقل از فرح زادی، علی اکبر، معرفی اجمالی

اصول بنیادین دادرسی در اسلام، فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، پاییز و زمستان ۷۹، ش ۱۹-۲۰، ص ۵۶.

۲ - دامغانی، محمدتقی، صدسال پیش از این، تهران، چاپ اول، اردیبهشت ماه ۲۵۳۷ شاهنشاهی، ص ۴۹.

۳ - روزنامه ایران، شماره ۲۲۴۴، سال یازدهم، ۱۳۰۵/۱۲/۱۷، به نقل از زرنگ، محمد، تحولات نظام قضایی

ایران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، چاپ اول، ج دوم، ۱۳۸۱، ص ۱۵۶.

آمار، آثار زیانباری را در بر خواهد داشت. دقت در تحقیقات و صرف اوقات لازم و ضروری جهت تکمیل تحقیقات لازم و اتخاذ تصمیم مناسب، امری مطلوب و طبیعی بوده و حساسیتی نیز ایجاد نمی‌کند، منظور از تسریع در رسیدگی شتاب و عجله غیرمعقول و منطقی در امر قضا نمی‌باشد، بلکه منظور سرعت توأم با دقت و تعمق لازم و کافی به هنگام رسیدگی به پرونده‌های کیفری است. فلذا به دلیل اهمیت ویژه موضوع و وضعیت آشفته اصل تسریع، به طور کلی در همه رسیدگی‌ها، در حقوق ایران و تأثیرگذاری نتایج این پژوهش برای رفع این معضل و آشفتنگی‌ها بر آن شدیم که موضوع اصل تسریع در رسیدگی‌های کیفری را به عنوان پایان نامه برای دریافت دانشنامه کارشناسی ارشد، در حقوق ایران انتخاب کنیم، در عین حال این موضوع هنگامی به نتایج علمی کمتر قابل انکاری می‌رسید که به گونه تطبیقی انجام شده باشد که ما برای برآوردن همین امر، اصل تسریع در رسیدگی در حقوق ایران را با حقوق انگلستان مطابقت دادیم که ضمن رسیدن به یک فهم کلی از حقوق و آیین دادرسی در انگلستان به عنوان پایگاه حقوق کامن لا و حقوق و آیین دادرسی ایران که جزء خانواده حقوق رومی-ژرمن است، از قواعد و نقاط قوت نظام حقوقی انگلستان در جهت تقویت و بهبود و رفع نقاط ضعف و نواقص موجود در رسیدگی‌های کیفری نظام دادرسی ایران که موجب تأخیر و تطویل در رسیدگی می‌گردد تلاش شده است. نظام حقوقی انگلستان که فاقد «قانون نامه آیین دادرسی کیفری» بوده و نبود قانون و آیین دادرسی کیفری هدایت شده از ویژگی‌های خاص این سیستم می‌باشد.

پیش از ورود به موضوع و شرح مطالب پروژه، توضیح و تعریفی مختصر، در خصوص عبارات «اصل»، «تسریع» و «دادرسی» لازم و ضروری می‌نماید. «اصل» در لغت به معنای «بیخ، بن هرچیز، ریشه، پی، بنیاد، نژاد»^۱ آمده و جمع آن را اصول گویند.